

**THE ROLE OF ORAL SPEECH DEVELOPMENT IN THE SYSTEM
OF MOTHER TONGUE EDUCATION**

Abdujabbarova Feruza Abdunazarovna

Associate Professor, Department of Pedagogy of Lifelong Learning Oriental

University PhD in Philological Sciences

E-mail: feruzaabdujabbarova@yandex.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9348-8484>

To‘raqulova Mo‘tabar Umirbayevna

2nd-year Master’s Student Specialty: Primary Education

ABSTRACT

This article discusses the role of methodology for developing oral speech in mother tongue classes within the education system. The pedagogical and methodological foundations of speech culture formation are analyzed, and the main requirements for students’ speech as well as interactive methods aimed at improving speech skills are described. The study also identifies factors negatively affecting the development of students’ oral and written speech and suggests ways to overcome them. The findings indicate that the use of modern pedagogical technologies in mother tongue education contributes to the development of independent thinking, fluent speaking, and communicative competence among students.

Keywords: oral speech, speech culture, mother tongue education, interactive methods, communicative competence, speech development, pedagogical technologies.

**ONA TILI DARSLARIDA OG‘ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISHNING
TA’LIM TIZIMIDA TUTGAN O‘RNI**

Abdujabbarova Feruza Abdunazarovna

Oriental Univeriseti Uzluksiz ta’lim pedagogikasi kafedrasi dotsenti filologiya fanlari

nomzodi

feruzaabdujabbarova@yandex.com <https://orcid.org/0000-0002-9348-8484>

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

To'raqulova Mo'tabar Umirbayevna

Boshlang'ich ta'lim mutaxassisligi 2- kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ona tili darslarida o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirish metodikasining ta'lim tizimidagi o'rni yoritilgan. Nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik va metodik asoslari tahlil qilinib, o'quvchilar nutqiga qo'yiladigan asosiy talablar hamda nutqni rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlar bayon etilgan. Shuningdek, o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishga salbiy ta'sir etuvchi omillar ko'rsatilib, ularni bartaraf etish yo'llari tavsiya qilingan. Tadqiqot natijalari ona tili ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ravon so'zlashi va kommunikativ kompetensiyasini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: og'zaki nutq, nutq madaniyati, ona tili ta'limi, interfaol metodlar, kommunikativ kompetensiya, nutq rivoji, pedagogik texnologiyalar.

KIRISH

Chiroyli so'zlashni, savodli, to'g'ri narsani, o'z fikrini savodli va aniq bayon etishni bilmagan o'quvchilar bilimlarni muvaffaqiyat bilan o'zlashtira olmadi. Har bir insonning nutqi chiroyli, mukammal, talaffuzi aniq va ravon bo'lsa, fikrlash doirasi keng, idrok qilishi ham teran bo'ladi. Nutq orqali odamzot o'zining ichki hissiyotlarini bayon qiladi, nutq esa barcha insonlarda ham bir xilda to'la tuzilishi yoki shakllangan bo'lavermaydi. Inson nutq yordamida o'zining fikrlari, his-tuyg'ulari, istaklarini bayon etadi va boshqalarning fikrlari, his-tuyg'ulari, istaklarini anglab yetadi.

Avvalo shuni qayd qilish lozimki, maktabda o'qitiladigan barcha o'quv fanlari o'quvchi nutqi ustida ishlashga qaratilgan bo'ladi. Ona tili fani esa bular orasida eng asosiy va muhim sanaladi. O'quvchining bilimi, dunyoqarashi rivojlana borgan sari, uning nutqi va tafakkuri ham muttasil o'sib boradi. Ravon, ixcham, ta'sirli nutq tinglovchiga huzur bag'ishlaydi. "Maktabning asosiy vazifalaridan biri o'z o'quvchilarini ana shunday

so‘zlashga o‘rgatishdir”¹. Maktab o‘qituvchilarining, birinchi navbatda, ona tili o‘qituvchisining vazifasi o‘quvchilar nutqidagi nuqsonlarning oldini olib, nutqini sheva ta’siridan, har xil so‘zlar ta’siridan tozalash va adabiy til meyorlariga amal qilgan holda so‘zlashga o‘rgatishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Og‘zaki nutqni rivojlantirish masalasi pedagogika, metodika va tilshunoslik sohalarida keng tadqiq etilgan muammolardan biridir. O‘zbek tilshunosligida nutq madaniyati va nutq faoliyati masalalari yuzasidan A.G‘. Muhiddinovning ilmiy qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Olim o‘quv jarayonida nutq faoliyatini shakllantirishning metodik asoslarini yoritib, o‘quvchilarni ravon va adabiy tilda so‘zlashga o‘rgatish zarurligini ta’kidlaydi.

V.M. Karimova, R.I. Sunnatova va R.N. Tojiboyevalarning “Mustaqil fikrlash” nomli tadqiqotida esa o‘quvchilarda mustaqil tafakkur va erkin fikrlashni rivojlantirishda nutqning o‘rni alohida ko‘rsatib berilgan. Mualliflar nutqni insonning intellektual salohiyatini namoyon etuvchi asosiy vosita sifatida baholaydilar.

Nutq madaniyati va til me’yorlari masalalari N. Mahmudov hamda T. Qudratovlarning ilmiy ishlarida ham keng yoritilgan. Ushbu tadqiqotlarda adabiy talaffuz, so‘z boyligini oshirish, nutqning aniqligi va mantiqiyliigi kabi jihatlar o‘quvchi nutqini rivojlantirishning asosiy omillari sifatida talqin etiladi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, ona tili darslarida og‘zaki nutqni rivojlantirish faqat til birliklarini o‘rgatish bilan cheklanmaydi. Bu jarayon o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirish, kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish va ijtimoiy faolligini oshirish bilan chambarchas bog‘liqdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

¹ Muhiddinov A.G‘. O‘quv jarayonida nutq faoliyati. - T.: O‘qituvchi, 1995. 78-bet.

Mazkur maqolada pedagogik kuzatish, qiyosiy tahlil, tavsifiy metod hamda ilmiy-manbaviy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida ona tili darslarida o'quvchilar nutqini rivojlantirishga oid ilmiy-metodik adabiyotlar o'rganildi hamda mavjud pedagogik tajribalar tahlil qilindi.

O'quvchilar nutqiga qo'yiladigan quyidagi asosiy talablar: nutqning nutq sharoitiga mosligi, nutqning mazmundorligi, nutqning mantiqan to'g'ri va izchil bo'lishi, nutqning boy va rang-barangligi, nutqning grammatik jihatdan to'g'ri qurilishi, nutqning ohangdor va ta'sirchan bo'lishi metodologik asos sifatida belgilandi. Shuningdek, nutq rivojlantirish jarayonida interfaol metodlar, she'riy daqiqalar, maqol va topishmoqlar musobaqasi, chiqish va taqdimotlar tashkil etish kabi amaliy usullarning samaradorligi tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar interfaol metodlarning o'quvchilar nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi samaradorligini ko'rsatadi. Xususan, bahs-munozara, taqdimot, ijodiy topshiriq va rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning erkin fikrlashi hamda omma oldida nutq so'zlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'quvchilar nutqiga qo'yiladigan asosiy talablar quyidagilardan iborat:

1. Nutqning nutq sharoitiga mosligi. Nutq sharoiti deganda nutq yaratilayotgan paytda so'zlovchi va tinglovchining sharoiti tushuniladi. Masalan, so'zlovchi bitta, tinglovchi ko'p bo'lsa, so'zlovchining baland ovozda to'xtam (pauza)larga rioya qilib, fikrni izchil va bir-biriga bog'liq ravishda bayon qilishi talab etiladi. Bunday nutqning o'ziga xos ko'rinishi o'quvchining nazariy masalalarni yoritish yoki uy topshiriqlarini bajarish jarayonidagi javoblarida, ma'lum bir mavzuni sinfda, biror yig'inda ochib berishdagi nutqida o'z aksini topadi. Nutq sharoitining muhim tarkibiy qismlaridan biri so'zlovchining tinglovchilar saviyasini hisobga olishi hamdir.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

2. Nutqning mazmundorligi. O'quvchi nutqi nutq sharoitiga mos tushsa hamda uning o'zi bilgan va xabardor bo'lgan voqea-hodisalarni og'zaki va yozma shakllarda bayon qilsagina mazmunli bo'ladi. Aniq dalillar, o'quvchining shaxsiy kuzatish yoki taassurotlari, his-tuyg'ulari asosida yuritgan fikrlari o'zgalar diqqatini o'ziga tortadi.

3. Nutqning mantiqan to'g'ri, aniq va izchil bo'lishi. Nutqda har bir fikr mantiqan asoslangan bo'lsagina, uning ta'sirchanligi ortadi. Bu har bir o'quvchidan narsa, voqea-hodisaga sinchkovlik bilan qarash, ularning har biriga to'g'ri baho bera olish, shu yo'l bilan nutqni muntazam va izchil qurish, uni isbotlay bilishni talab etadi. O'quvchi fikrni bayon etayotganda bir fikrni ikkinchisi bilan mantiqan to'g'ri bog'lay olishi, mavzuga aloqador bo'lgan asosiy fikrlarni ikkinchi darajali fikrlardan farqlay bilishi, qaytarilgan takror fikrlarga yo'l q'ymasligi kerak.

4. Nutqning boy va rang-barang bo'lishi. Nutqning boy va rang-barangligi, avvalo, fikrni bayon qilishda 'zbek tilining leksik imkoniyatlari: ma'nodosh, uyadosh va qarama-qarshi ma'noli so'zlardan, tasviriy ifoda va iboralardan, maqol va matallardan, ko'chma ma'noli so'zlardan, o'xshatish, sifatlash kabi badiiy til vositalaridan keng va o'rinli foydalanishda namoyon bo'ladi.

5. Nutqning grammatik jihatdan to'g'ri qurilgan bo'lishi. O'quvchi so'z, so'z birikmasi va gaplarni bir-biriga bog'lash, kelishik va egalik qo'shimchalarini o'rinli qo'llash, gapning ega va kesimini moslashtira bilish kabi malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi shart.

6. Nutqning ohangdor, ta'sirli bo'lishi. Ohang o'quvchi nutqining ta'sirchanligini oshirish vositasi sanaladi. O'quvchi har bir she'riy yoki nasriy asarni ohangdorlikka amal qilgan holda, sintagmalarga rioya qilib, mantiqiy uuni to'g'ri qo'llab o'qishi zarur.

O'quvchilar nutqini o'stirishda quyidagi amaliy tadbirlar qo'llanadi:

1. Adabiy talaffuzni har bir darsda o'rganiladigan qoidalarga bog'lab o'rgatish;
2. Boshqa fanlarni o'qitishda ham nutq o'stirishga e'tibor berish;
3. O'quvchi nutqidagi adabiy tilga xos bo'lmagan dalillarni tushuntira bilish;

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

4. Fonetika o'qitishda aytilishi bilan yozilishi farq qiladigan tovushlar talaffuziga e'tibor berish;
5. Orfografik malakalarni mustahkamlashga oid darslar;
6. O'quvchilarni turli tadbirlarda va yig'inlarda chiqib so'zlashga odatlantirish;
7. She'riy va nasriy asarlardan parchalar yod oldirib borish.

Maktabda yagona orfografiya va nutq rejimi maktab ma'muriyati va o'qituvchilar jamoasi oldiga o'quvchilarning savodxonligini oshirish, ularning og'zaki va yozma nutqini o'stirish ishida faol ishtirok etish vazifasini qo'yadi. Bunda savodxonlik va nutq madaniyatini o'stirishda yagona talab amalga oshiriladi.

Yuqorida keltirilgan usullar o'quvchilarning darsda faolligini oshirish bilan birga bilimlarni o'zlashtirish jarayonini yengillashtirish va mustahkamlash, nutq o'stirishga yo'naltirilgan har bir mashg'ulotni qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi. Jamiyatimizni erkinlashtirish g'oyasi bevosita ta'lim jarayonida o'z ifodasini topib, uni yangidan tashkil qilish va mazmunini o'zgartirish, yanada insonparvarlashtirish, ijtimoiylashtirish va demokratlashtirish asosida ta'minlanadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, "Havas qilsa arziydigan ulug' ajdodlarimiz bor. Havas qilsa arziydigan beqiyos boyliklarimiz bor va men ishonaman, nasib etsa, havas qilsa arziydigan buyuk kelajagimiz, buyuk adabiyotimiz va san'atimiz ham albatta bo'ladi"².

Yangi zamonaviy texnologiyalarga asoslanib tuzilgan, ta'limning jahon andozalariga mos keladigan dastur va darsliklar yaratish - davr talabi. Hozirgi o'zbek adabiy tili qurilishining ilmiy talqinlari ham lug'aviy-grammatik munosabatlar tizimi, o'quvchi va o'qituvchi munosabatlari tizimi ham yangilandi va rivojlantirildi.

Ona tilining yangilangan yo'nalishidan asosiy maqsad o'quvchilarning o'z ona tilida fikrini to'g'ri, aniq, ravon va go'zal ifodalay olish ko'nikmalarini shakllantirish va

² <https://oz.sputniknews.uz/20170803/Mirziyoyev-adabiyot-va-sanat-OAVlarning-biznesga-aylanishiga-hech-qachon-yol-qoymaymiz-5965025.html>

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

rivojlantirishdan iborat. Soʻzlarni toʻgʻri tanlash, nutqni tinglovchiga qulay tarzda yetkaza olish insoniy madaniyatning eng asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi.

Shuning uchun har bir soʻz, birikma va gapni barcha qirralari bilan toʻgʻri, oʻrinli ishlata olishni oʻrgatish, oʻz nutqiga nisbatan ehtiyotkorlik tuygʻusini shakllantirish ona tili darslarining asosiy vazifasi sanaladi.

Ma'lumki, til jamiyat a'zolari oʻrtasida aloqa - aralashuv vositasi, insonning fikrlash va fikr mahsulini ogʻzaki hamda yozma ravishda berishi, oʻz ichki kechinmalarini bayon qilish vositasi boʻlib xizmat qiladi. Hazrat Alisher Navoiy til kishilarning oʻzaro aloqa vositasi sifatida jamiyat taraqqiyotida katta oʻrin egallashini, u insonni hayvondan ajratuvchi asosiy belgilardan biri ekanligini alohida ta'kidlab, bunday yozgan edi:

Soʻzdirki, nishon berur oʻlikka jondin,

Soʻzdirki, berur xabar jonga jonondin

Insonni soʻz ayladi judo hayvondin,

Bilki guhari sharifroq yoʻq ondin.

Ona tili ta'limi bolalarning tafakkur qilish faoliyatini kengaytirishga, erkin fikrlay olishi, oʻzgalar fikrini tinglashi, oʻz fikrlarini ogʻzaki va yozma ravishda ravon bayon eta olishi, jamiyat a'zolari bilan erkin muloqotda boʻla oladigan koʻnikma va malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu oʻrinda ona tili ta'limiga oʻquv fani emas, balki butun ta'lim tizimini uyushtiruvchi ta'lim jarayoni sifatida qaraladi. Nutq-kishi faoliyatining turi, til vositalari (soʻz, soʻz birikmasi, gap) asosida tafakkurni ishga solishdir. Nutq oʻzaro aloqa va xabar, oʻz fikrini his-hayajon bilan ifodalash va boshqalarga ta'sir etish vazifasini bajaradi. "Yaxshi rivojlangan nutq jamiyatda kishi faoliyatining muhim vositalaridan biri sifatida xizmat qiladi. Oʻquvchi uchun esa nutq maktabda muvaffaqiyatli ta'lim olish qurolidir"³. Nutq oʻstirish nima? Agar oʻquvchi va uning tilidan bajargan ishlari koʻzda tutilsa, nutq oʻstirish deganda tilni har tomonlama faol amaliy oʻzlashtirish tushuniladi. Agar oʻqituvchi koʻzda tutilsa, nutq oʻstirish deganda, oʻquvchilarning tilning talaffuzi,

³ Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojiboyeva R.N. Mustaqil fikrlash. T.:Sharq, 2000. 110-bet.

lug'ati, sintaktik qurilishi va bog'lanishli nutqni faol egallashlariga yordam beradigan metod va usullarni qo'llash tushuniladi. Nutq o'stirishda uch yo'nalish aniq ajratiladi:

- 1) so'z ustida ishlash;
- 2) so'z birikmasi va gap ustida ishlash;
- 3) bog'lanishli nutq ustida ishlash.

Ko'rsatilgan uch yo'nalish parallel olib boriladi: lug'at ishi gap uchun material beradi; so'z, so'z birikmasi va gap ustida ishlash bog'lanishli nutqqa tayyorlaydi. O'z navbatida bog'lanishli nutq hikoya va insho lug'atini boyitish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ko'pchilik o'quvchilar ijodiy fikrlash, fikr mahsuli og'zaki va yozma ravishda to'g'ri ifodalashga qiynaladilar; o'zbek adabiy tilining boy imkoniyatlarini nutqiy jarayonlarda qo'llay olmaydilar. Buning sabablarini aniqlash uchun bolalarning nutqiy taraqqiyotini belgilovchi omillar: ularning so'z boyligi, so'z va so'z birikmalaridan gapda o'rinli foydalanish mahorati, gapni grammatik jihatdan to'g'ri qurish malakalari, fikrni turli nutq uslublarida to'g'ri, ixcham, ravon, tushunarli bayon qilish ko'nikmalari kabilarni alohida-alohida tahlil qilishga to'g'ri keladi.

O'quvchi nutqining muhim ko'rsatkichlaridan biri uning so'z boyligidir. Ona tili mashg'ulotlarida fikrni og'zaki va yozma shaklda bayon qilish zaruriyati tug'ilganda o'quvchilardagi so'z qashshoqligi darrov sezilib qoladi. "Nutqda so'zlarni takroriy qo'llash, berilgan so'zni uning ma'nodoshi, uyadoshi va qarama-qarshi ma'noligi bilan almashtira olmaslik, ma'lum bir sohaga qarashli so'zlar lug'atini tuzishda uchraydigan qiyinchiliklar, shubhasiz, o'quvchilarning so'z boyligi yetarli emasligidan dalolat beradi"⁴. Ona tili mashg'ulotlarida o'quvchilar nutqining rivojlanishini qiyinlashtirayotgan omillardan yana biri o'quvchilarning uyda, ko'chada yoki sinfdan tashqari paytlarda tojik, turkman, qirg'iz yoki boshqa (sheva) tilda so'zlashib, maktabda o'zbek tilida o'qishidir.

⁴ Muhiddinov A.G'. O'quv jarayonida nutq faoliyati. - T.: O'qituvchi, 1995. 78- bet.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

Etnografik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, jumhuriyatimiz hududida juda ko'p tojiklar, turkmanlar, qirg'izlar, qozoqlar yashaydi. Ularning ko'pchiligi uyda tojik, qirg'iz va hokazo tilda so'zlashib, maktabda o'zbek tilida o'qishdi. Bu hol, shubhasiz, o'quvchilarda tilning boy imkoniyatlaridan foydalangan holda o'z fikrini erkin bayon qilish imkoniyatini chegaralaydi. Yuqorida sanab o'tilgan salbiy omillardan tashqari ona tilimizdan sinfdan va maktabdan tashqari olib boriladigan ishlarning mundarija va mazmun jihatdan bo'shligi, yagona nutq rejimiga hamisha ham rioya qilmaslik, otaonalarining bola nutqi ustida yetarli ishlamasligi kabi o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishga salbiy ta'sir qiladi.

O'quvchilar nutqini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish ham ijobiy samara beradi. "She'riy daqiqalar", "Siyosiy daqiqalar", maqol va topishmoqlar musobaqasi o'tkazish ham maqsadga muvofiqdir. Xullas, o'quvchi nutqini rivojlantirish murakkab jarayon bo'lib, unga monelik qilayotgan omillar ham faqat ta'lim mazmuni yoki o'qituvchigagina bog'liq emas. Barcha imkoniyatlar to'laligicha ishga solinsagina fikrni og'zaki va yozma ravishda to'g'ri, ravon ifodalashga o'rgatish jarayoni oson kechadi. O'quvchi nutqini rivojlantirishga keng yo'l ochadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, o'quvchi nutqini rivojlantirish murakkab jarayon bo'lib, unga monelik qilayotgan omillar ham faqat ta'lim mazmuni yoki o'qituvchigagina bog'liq emas. Barcha imkoniyatlar to'laligicha ishga solinsagina fikrni og'zaki va yozma ravishda to'g'ri, ravon ifodalashga o'rgatish jarayoni oson kechadi. O'quvchi nutqini rivojlantirishga keng yo'l ochadi.

Yuqorida keltirilgan ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning darsda faolligini oshirish bilan birga bilimlarni o'zlashtirish jarayonini yengillashtirish va mustahkamlash, nutq o'stirishga yo'naltirilgan har bir mashg'ulotni qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi. Jamiyatimizni erkinlashtirish g'oyasi bevosita ta'lim jarayonida o'z ifodasini topib, uni yangidan tashkil qilish va mazmunini o'zgartirish, yanada insonparvarlashtirish, ijtimoiylashtirish va demokratlashtirish asosida ta'minlanadi.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

Ogʻzaki nutq odatdagi soʻzlashuv nutqi boʻlib, bu nutq koʻproq ohang va turli imlo-ishoralarga aloqadordir. Unda murakkab grammatik qurilmalar qoʻshma gaplar deyarli qoʻllanmaydi. Yozma nutq tuzish esa murakkabroq jarajon boʻlib, u oʻquvchidan grammatik va mazmun jihatidan toʻgʻri jumla qurishni, har bir soʻzni oʻz oʻrinida toʻgʻri qoʻllashni, imlo va tinish belgilariga rioya qilishni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muhiddinov A.Gʻ. Oʻquv jarayonida nutq faoliyati. - T.: Oʻqituvchi, 1995.
2. Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojiboyeva R.N. Mustaqil fikrlash. - T.: Sharq, 2000.
3. Mirziyoyev Sh.M. Adabiyot va sanʼatga oid fikrlari.<https://oz.sputniknews.uz/>
4. Mahmudov N. Oʻqituvchi nutqi madaniyati.- T.: Oʻzbekiston Milliy ensiklopediyasi.
5. Qudratov T. Nutq madaniyati asoslari. -T.: Oʻqituvchi.
6. Yoʻldoshev B. Hozirgi oʻzbek adabiy tili. -T.: Yangi asr avlodi.

